

## Charakteristika předmětu ČESKÝ JAZYK

### 1. Obsahové, časové a organizační vymezení předmětu

Předmět ČESKÝ JAZYK představuje v rámci vzdělání na čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnázií (kvinta až oktáva) součást vzdělávací oblasti JAZYK A JAZYKOVÁ KOMUNIKACE. Předmět je vyučován ve všech ročnících gymnázia. O hodinové dotaci tohoto předmětu informuje tabulka ŠVP.

Vyučovací předmět CEJ jako součást této oblasti zaujímá stěžejní postavení ve výchovně vzdělávacím procesu, neboť jsou získané dovednosti potřebné nejen pro kvalitní jazykové vzdělání, ale i pro úspěšné osvojování poznatků v dalších oblastech vzdělávání. Zároveň je tento vyučovací předmět povinným maturitním předmětem ve společné části maturitní zkoušky.

Ve výuce CEJ žáci získávají poučení o jazyku jako východisko ke komunikaci v různých, i náročnějších typech mluvených i psaných textů. To umožní vybudovat kompetence pro jejich pochopení i interpretování textů (čtení s porozuměním), jež povede k hlubokým čtenářským zážitkům. Učitel iniciuje hovory či úvahy o nich. Rozvoj těchto schopností a dovedností spolu s osvojením vymezených poznatků teoretických je důležitý nejen pro studium češtiny, ale i obecněji, neboť v jazykovém ztvárnění je uloženo mnoho poznatků a nové myšlenky se obvykle vyjadřují přirozeným jazykem.

Vyučovací předmět CEJ realizuje obsah vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura RVP G. Realizují se v něm rovněž tematické okruhy průřezových témat RVP G, a to Osobnostní a sociální výchova, Mediální výchova, Multikulturní výchova a Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (viz tabulka). Tematický plán je rozpracován do čtyř postupných ročníků, z nichž každý má vlastní podrobný rozpis (viz přehledy ŠVP G).

V předmětu CEJ jsou žáci vedeni k tomu, aby rozuměli různým typům textů a přemýšleli o nich, získávali schopnost vyjadřovat se spisovným jazykem správně, výstižně, slohově vhodně a pohotově v projevech ústních i písemných. Dále mají rozlišovat různá jazyková sdělení, číst s porozuměním, kultivovaně psát, mluvit a rozhodovat se na základě přečteného nebo slyšeného textu různého typu vztahujícího se k nejrůznějším situacím, analyzovat jej a kriticky posoudit jeho obsah. Učí se rovněž posuzovat formální stránku textu a jeho výstavbu. Žáci prohlubují své znalosti o stratifikaci jazyka a v jednotlivých jazykových disciplínách. To je vede k přesnému a logickému myšlení, které je základním předpokladem jasného, přehledného a srozumitelného vyjadřování.

Cílem výchovně-vzdělávacího procesu ve vyučovacích předmětu CEJ na čtyřletém gymnáziu a na vyšším stupni víceletého gymnázia je v návaznosti na RVP G vybavit žáka klíčovými kompetencemi, a tím ho připravit k celoživotnímu učení, profesnímu, občanskému i osobnímu uplatnění. Protože je, jak již bylo výše řečeno, CEJ povinným maturitním předmětem ve společné části maturitní zkoušky, neliší

## **Gymnázium Jiřího Ortena, Kutná Hora**

se v tomto ohledu výsledný profil absolventa gymnázia od profilu maturanta. Cílem předmětu CEJ je proto rovněž žákovo zdárné složení maturitní zkoušky.

Příležitostí pro opravdové talenty jsou různé jazykové soutěže, zvl. Olympiáda v českém jazyce či středoškolská odborná činnost (SOČ).

V prvním ročníku pravidelně zařezujeme exkurzi do školní knihovny GJO a do Městské knihovny Kutná Hora, aby se žáci seznámili s činností knihoven, se systémem MDT a s nabídkou MVS. V rámci informativní lekce obdrží žáci od pracovníků knihovny základní návodné informace, následně procvičí dovednosti potřebné pro orientaci v knihovních fondech.

### **2. Sebehodnocení žáka**

Podklady pro hodnocení žáka (studenta) se získávají zejména soustavným pozorováním aktivit žáka v hodinách CEJ, sledováním jeho výkonů a připravenosti na výuku a výslednou analýzou, různými druhy a formami zkoušení (písemné, ústní) a testů, příp. samostatnými pracemi, zvláště prezentacemi. I tyto jednotlivé formy mají být nápomocny k vlastnímu sebehodnocení (autoevaluaci) žáka, jež je realizována především těmito formami:

Po napsání a oklasifikování školní slohové práce je nezbytné, aby žák písemně provedl „Opravu“ této práce. Cílem je uvědomění si nedostatků (gramatických, syntaktických, stylistických) a zafixování správného řešení, použití jazykových jevů a prostředků či slohového postupu.

Žáci mohou rovněž po napsání gramatických cvičení, jazykových testů, rozborů apod. opravovat své práce navzájem, přičemž uvádějí správná řešení a navrhují hodnocení.

Žáci jsou vedeni k tomu, aby po ústním zkoušení zhodnotili svůj výkon s poukazem na odprezentované znalosti a dovednosti.

Žák je schopen vyjádřit svůj názor na text (písemnou slohovou práci), kterou napsal sám, a obhájit své názory a postoje. Zároveň je schopen vyjádřit své názory na práce jiných.

### **3. Profil absolventa**

Vzhledem ke skutečnosti, že je vyučovací předmět Český jazyk předmětem, z něhož studenti středních škol v ČR musí dle zákona povinně skládat maturitní zkoušku (jako Český jazyk a literatura), neliší se v tomto směru profil studenta od profilu absolventa Gymnázia Jiřího Ortena.

## **Gymnázium Jiřího Ortena, Kutná Hora**

1. Absolvent prokazuje zvládnutí celého vzdělávacího programu CEJ za čtyři roky (resp. osm let) studia tím, se orientuje v obecně kulturních a historických souvislostech nejen českých, ale i vybraných světových literatur (zvl. francouzské, angloamerické, ruské a německé) a je schopen podat přehled vývoje těchto literatur v dějinách
2. Absolvent odlišuje od sebe jednotlivé literární (kulturní) směry v průběhu vývoje literatur.
3. Absolvent čte s porozuměním, a je tedy schopen bez problému analyzovat umělecké i neumělecké texty po stránce jazykové, kompoziční (formální) i tematické (obsahové) a vzájemně je srovnávat.
4. Absolvent rovněž nejen prokazuje samozřejmé znalosti českého pravopisu a tvoří samostatné písemné práce (zvl. seminární v posledním roce studia), ale orientuje se také v teoretických oblastech vývoje a stratifikace českého jazyka, lexikologie a syntaxe: Rozpozná jazykové vrstvy textu i provede analýzu větných celků.
5. Absolvent má již vytvořený základní hodnotový systém v oblasti jazykové teorie, literární komunikace i kultury obecně. Váží si kulturních (materiálních i duchovních) hodnot českého národa a je si vědom přispění Kutné Hory a Kutnohorska k vývoji české společnosti. Své postoje a hodnotový systém absolvent dále rozvine v předpokládaném dalším studiu na vysoké škole.

### **4. Výchovné a vzdělávací strategie**

#### **- v oblasti motivace:**

Výuka musí být poutavá a mnohotvárná. Při předávání informací i při nácviku dovedností upozorňujeme žáky na teoretické i praktické využití poznatého, případně je vyzýváme, aby formulovali vlastní názory na využitelnost předávaného učiva. Učitel rovněž zapojuje žáky do předmětových soutěží (viz výše), čímž je motivuje k dalšímu, hlubšímu studiu.

#### **- v oblasti rozvoje kompetencí k učení:**

Učitel vede žáka k tomu, aby sám v učebnicích (textových a jiných pomůckách) vyhledal příklady zkoumaného jevu, sám stanovil pravidla pro tento jev typická a následně aby se sám pokusil vytvořit příklady vlastní, kde by právě získané vědomosti uplatnil. Jiným způsobem je rozdělení zkoumaných jevů mezi žáky do několika skupin (skupinové vyučování). Procvičujeme se žáky rovněž práci s textem, techniky pozorného, plynulého a věcného čtení a vedeme je k chápání významu klíčových slov. Nezbytností je, aby žák poznával smysl a cíl učení, chápal důležitost a praktickou využitelnost poznávaného a uvědomoval si možnosti svého dalšího zdokonalování. Toho lze dosáhnout například předkládáním složitějších a rozsáhlejších textů s různými úkoly na vyhledávání klíčových slov, vět apod.

**- v oblasti rozvoje kompetencí k řešení problémů:**

V předmětu CEJ klademe důraz na aplikaci poznatků z morfologie, lexikologie a syntaxe. Zadáváme diktáty, gramatická cvičení a samostatné slohové práce. Především v nich se projeví žákovy schopnost využít osvojené jazykové jevy „nenásilnou formou“, tj. v textu, který se nezaměřuje na konkrétní jev, a navíc v textu, jehož je žák sám autorem. Schopnost řešení problémů lze cvičit rovněž na literárních ukázkách a při práci s nimi. Žák je veden ke správnému použití jazykových jevů, např. při vysvětlování odchylek od jazykové normy (ukázky nářečí, obecné češtiny apod.), vyhledávání gramatických výjimek apod. Žák má rovněž možnost přečtený text reprodukovat nebo vytvářet další texty vlastní – i s možností využití různých jazykových vrstev.

**- v oblasti rozvoje komunikativních kompetencí**

Vyžadujeme logické formulace, přesné vyjadřování vlastních myšlenek a názorů. Vedeme žáky k odpovědím na doplňovací otázky „proč“, „co by se stalo, kdyby...“, „co musíme udělat, aby...“ atd. Učitel vede cvičeními žáka k tomu, aby rozpoznal nejen, o jaké jazykové vrstvy se v daných projevech jedná, ale také aby dokázal zhodnotit vhodnost dané vrstvy pro různé společenské situace. Opět se zde nabízí využití příkladů (textů, popř. nahrávek) z médií i běžné komunikace. Simulací různých prostředí vede učitel žáka ke správnému užívání ustálených forem, jako jsou oslovení, omluva, prosba, vzkaz apod., i ovládání mimojazykových prostředků řeči (mimika, gesta). Učitel vybírá a předkládá žákům vhodné texty, tím je motivuje k četbě a k následné analýze a společné diskusi. Rovněž zadáváním referátů (prezentací), slohových aj. prací k aktuálnímu kulturnímu i společenskému dění vede učitel žáky k tomu, aby vyslovovali své názory, zaujímal postoj, obhajovali je, byli schopni akceptovat protiargumenty a vzájemně tolerovali své názory.

**- v oblasti rozvoje sociálních a personálních kompetencí**

Se závěrem uvedeným výše v oblasti rozvoje komunikativních kompetencí souvisí rozvoj kompetence sociální a personální. Učitel vede žáky ke komunikaci nejen mezi ním a jimi, ale také mezi žákem a jeho spolužáky (kolektivní práce, diskuse). Žáci musí reagovat na své vlastní projevy i projevy druhých a pod vedením učitele kontrolovat, opravovat a hodnotit své výkony (písemné i mluvené). Učí se tak nejen aplikovat své znalosti, řešit odborné problémy v daném předmětu, ale také vhodně a citlivě sdělovat výtky i pochvaly, navrhnout jiná další možná, lepší řešení apod. Na druhou stranu se žáci tímto učí přijímat kritiku ze strany svých vrstevníků, reagovat na ni a příště se nedostatků vyvarovat.

**- v oblasti rozvoje občanských kompetencí**

Učitel vede v diskuzích žáky k tomu, aby respektovali přesvědčení druhých lidí, vážili si jejich vnitřních hodnot a byli schopni vcítit se do situace ostatních lidí. Předmět CEJ zde spolupůsobí s ostatními předměty na celkovém rozvoji občanských kompetencí. Zároveň tím, že učitel organizuje pro žáky návštěvu filmových a divadelních představení, výstav, exkurzí do knihoven, galerií, muzeí apod., rozvíjí jejich estetické cítění a vytváří prostor pro diskuzi, analýzu a formulování závěrů.

**- v oblasti rozvoje kompetencí k podnikavosti:**

V rámci předmětu např. seznamujeme žáky s vývojem technologií a nových přístupů a postupů (zvl. vývoj písma, využití grafické stránky jazyka, vynález knihtisku a praktická využitelnost tisku, práce s AV médií, tvorba prezentací, tvorba reklam, novin apod.). Žáci musí být vedeni k poznání, že znalost mateřského i cizích jazyků hraje nezastupitelnou roli při efektivní komunikaci v globálním světě.

**- v oblasti vytváření a upevňování kognitivních struktur:**

S žáky cíleně a pravidelně opakujeme předávané znalosti a dovednosti, zvláště pojmů daného oboru, psaním testů, pětiminutovek, větných rozborů, diktátů, vytvářením přehledů apod. Nezastupitelnou roli hraje psaní vlastních žákovských slohových prací, v nichž žáci nejen prokazují zvládnutí dané problematiky, ale především prezentují své názory a postoje, které jsou schopni obhájit. Samozřejmými pomůckami jsou tabulky, grafy, výukové pracovní listy, ale také video, noviny a časopisy a další informační zdroje.